

Тема: «Правила вживання апострофа».

Мета: повторити й систематизувати знання, здобуті в початкових класах, та засвоїти нові правила вживання апострофа, удосконалити навички правильної вимови й написання слів з апострофом; формувати вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, визначати головне, робити висновки; розвивати навички самотійної та групової роботи; виховувати товариські взаємини, інтерес до мовних явищ; заохочувати до співробітництва.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань і розвитку умінь та навичок з використанням інтерактивних технологій..

Обладнання: картки з завданнями, загадки про апостроф, підручники, схеми, кросворд.

ХІД УРОКУ

- **Організаційний момент.**

Добрий день , діти! Відкрийте свої зошити, запишіть число, класна робота, тема.

- **Актуалізація опорних знань учнів**

- **Відгадати загадки**

Зіставити вимову звуків я, ю в різних словах. З'ясувати, чим вона різниться і чому?

1) Без крові, без серця у воді під берегом пасеться(п'явка). 2) Чорна гадюка, а не кусається(в'юн). 3)Стоїть, колихається, гарною головою величається(будяк). 4) Червоний пан у яму впав(буряк)(Нар. творчість).

- **Повідомлення теми, мети і завдань уроку.**

Вступне слово вчителя.

- Дорогі діти. Сьогодні на уроці ми з вами працюватимемо над темою «Вимова та написання слів з апострофом». Тема ця для вас не нова, але нам доведеться познайомитися ще з кількома правилами, крім тих, які відомі вам з початкових класів. На кінець уроку ви повинні знати правила вживання апострофа, вміти правильно вимовляти і писати слова з апострофом, вільно користуватися ними у мовленні.
- А почнемо ми з перевірки домашнього завдання.

• **Опрацювання нового матеріалу.**

Робота з теоретичним матеріалом підручника(ст.130), опорними таблицями.

Інтерактивний метод «Навчаючись учу»

Апостроф позначає роздільну вимову, як в російській мові ъ

• **Мовна розминка.**

Давайте запишемо скоромовку, правильно проговоримо її, порахуємо скільки слів з апострофом у цій скоромовці

Скоромовка: *Зелен в'яз високий виріс. В'язолаз на в'яза виліз.*

Та зважай же, в'язолазе, не скрути на в'язі в'язи.

2. Робота з підручником.

Переписати слова, підкреслити орфограму, обґрунтувати написання слів. Вправа 286

3. Письмо по пам'яті. (Прослухати вірш, запам'ятати, а потім записати якнайбільше слів з апострофом.)

У п'ятницю, у надвечір'я,
Як туманцем потягло,
Сонце плавно у міжгір'я
Спочивати попливло.

На подвір'ячку, під в'язом,
Вся зібралася сім'я:
Відпочить, побути разом
Та послухать солов'я.

Вечоріє. На подвір'ї
Вся сім'я рядком сидить...
Перше впливло сузір'я:
Бавить, манить і мигтить.(9)

Фізкультхвилинка

.Раз – підняти руки вгору,
Два – нагнутися додолу,
Не згинайте, діти, ноги,
Як торкаєтесь підлоги,
Три, чотири – прямо стати,
Будем знову починати.
Хто зуміє присідати
І ногам роботу дати?

Раз – піднялись, два – присіли,
Хай мужніє наше тіло.
Хто втомився присідати,
Може вже відпочивати.
Руки в боки, руки так,
Руки вгору, як вітряк.

4. «Лінгвістичний аукціон.»

Робота в малих групах. (Назвати якомога більше слів з апострофом і записати їх)

5. Індивідуальна робота

Картка 1

Знайдіть третє "зайве" слово в групах слів.

- Медв...ний, духм...яний, рум...яний;
- 2) дерев...яний, ОЛОВ...НИЙ, мавп...ячий;
- 3) рясний, бур...ян, кучер...явий.

Картка 2

Прочитайте народні прикмети. Спишіть, позначаючи орфограми.

Рум...яний вечір і сірий ранок — на хорошу погоду. Жаб...ячий хор цілу ніч — на хорошу погоду. Чайка з...явилась — незабаром крига рушить. Граки з криком в...ються над гніздами — погода зміниться.

Картка 3

Перекладіть українською мовою.

Имя, объединение, племя, пьеса, обязанность, мягкий.

VI. Узагальнення та систематизація вивченого матеріалу.

1. Завдання з ключем.

Записати слова у дві колонки:

- 1) слова з апострофом;
- 2) без апострофа.

(2 учня виходять до дошки)

Дев'ятсот, серм'яга, хуторянин, зв'язок, духмяне, порядок, бур'ян, без'язикі, тьмяно, цвях, присвята, реп'ях, п'ятдесят, з'ясовано, Соловійов.

Ключ. З останніх букв колонок утвориться назва вірша В.Сосюри «Так ніхто не кохав...».

VII. Підсумок уроку.

- "Мікрофон".

"Сьогодні на уроці я навчив(ла)ся..., дізнався..., зрозумів..." або "Знати правила вживання апострофа мені потрібно для того, щоб..."

- Який вид роботи найбільше сподобався?

• Оцінювання.

ІХ. Домашнє завдання.

1. За підручником (§36, правило, вправа 289)
2. Знайти і записати у зошит 5 прислів'їв зі словами з апострофом.
3. Скласти казку про апостроф.

Загадки про апостроф

Я такий же, як знак розділовий,
Я відомий усій дітворі.
Та в словах української мови
Я пишуся не внизу, а вгорі.

Що за особливий знак,
Що не вимовляється ніяк,
Але з ним поруч звуки інші
Звучать при вимові твердіше.

Я такий собі графічний знак,
Але не вимовляюся ніяк.
Відгадайте, діти, хто я,
Живу у слові я сім'я.

Я є в під'їзді і в сім'ї,
Є я і в слові солов'ї.
А от зі слова п'ять
Мене не витягнеш ніяк.

А чи знаєте ви, діти,
Про найцікавіший знак на світі?
Округлий, пузатенький, із хвостиком маленьким.
Став після приголосних лиш
Та після (р'), мій друг, облиш.
Рідню хорошу знак цей має:
Орфоепія про нього дбає,
Фонетика найважчі справи доручає.

Апостроф

вимова тверда, роздільна

- після Б, П, В, М, Ф перед Я, Ю, Є, Ї

п'ять, б'ється, бездощів'я, м'ясо, м'ята, сім'я, міжбрів'я

2. після Р твердого

кар'єр, бар'єр, пір'я, подвір'я, ганчір'я, підгір'я, матір'ю,
міжгір'я, сузір'я

3. після префіксів та першої частини складних слів, які закінчуються на приголосний

між'ярусний, трьох'ярусний, перед'ювілейний, об'ява,
роз'яснення, під'їзд, пів'яблука, пів'їдальні, пів'ящика,
дит'ясла

4. після К перед Я

Лук'ян, Лук'янова, Лук'яненка, Лук'янівка

Апостроф

- після р м'якого

ряска, рядно, рябий, звірячий, буря, буряк, буря, бурячиння,
гарячий

- після б, п, в, м, ф перед я, ю, є, ї (якщо перед складом немає Р, голосного)

тьмянний торф'яний

морквяний черв'як

медвяний верф'ю

Фізкультхвилинка

.Раз – підняти руки вгору,
Два – нагнутися додолу,
Не згинайте, діти, ноги,
Як торкаєтесь підлоги,
Три, чотири – прямо стати,
Будем знову починати.
Хто зуміє присідати
І ногам роботу дати?
Раз – піднялись, два – присіли,
Хай мужніє наше тіло.
Хто втомився присідати,
Може вже відпочивати.
Руки в боки, руки так,
Руки вгору, як вітряк.

Тема. Правила вживання апострофа. Правильна вимова та написання слів з апострофом

Мета уроку: повторити, систематизувати й узагальнити знання учнів про апостроф, удосконалити навички правильної вимови й написання слів з апострофом; розвивати логічне мислення, уяву, мовлення; виховувати доброту, чуйність до чужої біди, бажання допомогти.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань і формування опорних умінь і навичок.

Форма уроку: урок-подорож.

Засоби навчання: підручник О.В. ЗАБОЛОТНИЙ, В.В.ЗАБОЛОТНИЙ, «Українська мова. 5 клас» (Київ, «Генеза», 2013), дидактичний матеріал, таблиця «Уживається — не вживається», орфографічні словники.

Перебіг уроку

- **Актуалізація опорних знань.**

Перевірка домашнього завдання. *Словниковий диктант.*

Подвір'я, підряд, жираф'ячий, мавпячий, торф'яний, прислів'я, тьмяніє, черв'як, дзвякнути. сузір'я, розв'язка, морквяний, полив'яний, жабячий, зоряний, буряк, кам'яний, рум'яний, Лук'ян.

« Мозковий штурм»

- Що вивчає фонетика?
- Що вивчає графіка?
- Що вивчає орфоепія?
- Що вивчає орфографія?

II. Забезпечення мотивації навчальної діяльності. Представлення теми , мети уроку.

Слово вчителя. Введення в гру.

Увага! Увага! Трапилась непередбачена пригода. Хочете довідатись — яка? Слухайте... Не за морями глибокими, не за горами високими, а в мовознавчій державі жив-поживав цар Апостроф. Гордо походжав він перед своєю родиною. А коли збереться все сімейство на нараду, то його величність

вихваляється: У рідній мові я вживаюсь, Апострофом називаюсь, Вередливий я й дивак, У мові я не зайвий знак. І кожен повинен був визнавати важливість його величності Апострофа. Гнів і обурення проймали все його єство, коли хтось не виконував його наказів, не вчив правил. Тоді він уживав рішучих заходів, йшов у наступ. Якось слуги донесли йому, щов одній із шкіл п'ятикласник на ім'я Лук'ян не підкорився волі царя, не забавив вивчити жодного правила про апостроф і навіть у своєму імені допустив помилку. Розсердився цар Апостроф і вирішив поквитатися з незнайком. Він наказав слугам схопити Лук'яна, кинути у в'язницю, а що найстрашніше — позбавити його імені. Діти! Ви ж хочете допомогти вашому однолітку: повернути ім'я, визволити його? Нам пора вирушати в мандрівку до царя Апострофа. Але доведеться здолати низку перешкод. Ви не боїтесь? Ми зможемо перемогти тільки разом, бо в дружбі — сила. Нам потрібно добре засвоїти всі паролі-правила царя Апострофа і виконати всі його завдання.

Запис теми уроку.

III. Презентація необхідної для учнів інформації. Виконання системи завдань і вправ, спрямованих на формування вмінь.

Слово вчителя.

У молодших класах ви ознайомились із правилами написання апострофа. Які з них ви пригадуєте?

Гра «Хто більше?».

Ланцюжкова гра. Слова з апострофом пригадати (усно).

- Як ми вимовляємо слова з апострофом: твердо чи м'яко?

- У чому ж сила царя Апострофа.

(Цей надрядковий знак облюбив собі місце після букв, що позначають тверді приголосні звуки перед я, ю, є, ї, кожна з яких позначає 2 звуки: я (йа), ю (йу), є (йе), ї (йі)).

Гра «Упізнай стежку».

Молодці! Перший бар'єр ви здолали. Цар Апостроф, довідавшись, що ми йдемо на допомогу Лук'яну-в'язню, вирішив видати новий наказ із

правилами, яких ви ще не вивчали в молодших класах . Нам слід ці нові стежки в царство Апострофа віднайти.

1. Тож розгляньмо таблицю «Уживається — не вживається» і проілюструймо її власними прикладами.

2. У словах, записаних на дошці, вставте, якщо необхідно, апостроф. Свій вибір обґрунтуйте правилом.

Бурян, духмяний, верб'я, безязыкий, вязати, морквяний, підюджувати, зіп'явся, курява, підїзд, Лукянівка, півязика, торф'яний.

3. Вільний диктант. (Прослухати вірш, запам'ятати, а потім записати якнайбільше слів з апострофом.)

У п'ятницю, у надвечір'я,
Як туманцем потягло,
Сонце плавно у міжгір'я
Спочивати попливло.

На подвір'ячку, під в'язом,
Вся зібралася сім'я:
Відпочить, побути разом
Та послухать солов'я.

Вечоріє. **На подвір'ї**
Вся сім'я_рядком сидить...
Перше впливло сузір'я:
Бавить, манить і мигтить.(9)

Синтаксичний розбір виділеного речення

Слово вчителя.

Ви тіште мене своїми успіхами! Ми вже здолали половину дороги. А цар Апостроф ще не йме віри, що з ним наслідилися позмагатися п'ятикласники. Апостроф розбурхав дно бездонного орфографічного словника і тепер впевнений, що ви не віднайдете слів з апострофом. А ми прокладімо місточок зі слів з апострофом, знайдених у словнику, — і рушаймо далі! Я пропоную роботу в парах.

Учні об'єднуються в пари.

Гра «Зводимо міст».

1-2. Знайти в орфографічному словнику 7–8 слів (на літеру «в», «п») з апострофом і пояснити правила уживання апострофа в них.

3-4. Записати подані в транскрипції слова відповідно до орфографічних норм: (б'ють'), (арф'ярка), (р'із'б'ар), (подв'іря), (п'ів'яблука), (в'ід'їзд), (зв'язати), (кав'ярн'а); зав'язь, обов'язок, буряк.

5-6. Виконати вправу №415, 418

7. До поданих слів дібрати споріднені, які пишемо з апострофом. Записати ці слова й обґрунтувати в них уживання апострофа:

Солома, дерево, риба, жирафа, трава, камінь, хлопець.

Міні-проект «Загадки про апостроф» (Скласти загадки про апостроф)

Гра «Очистимо дорогу».

А тепер поспробуємо виконати вправу, з якою Лук'ян не впорався. Дорога далі стала непрохідною. Виконайте вправу, упорядкуйте дорогу (записати слова у 2 колонки).

Розподільний диктант (Завдання з ключем.) Записати слова у дві колонки:

- 1) слова з апострофом;
- 2) без апострофа.

В'язу, узгір'я, дит'ясла, моряк, скам'янів, здоров'я, свято, полум'я, чеберяти, скип'ятити, вип'є, п'єса, одяг, ув'язнений, вечеря, матір'ю, ад'ютант.

Підкресліть другу букву кожного слова, якщо завдання виконане правильно, то зможете прочитати відоме прислів'я (Язик до Києва доведе).

Гра «Сила слова». Ви молодці. Нічого силоміць цар Апостроф з вами не вдіє. Хіба що підкине кросворд.

1. Кросворд "Слова з апострофом".

- I. Група близьких родичів, що проживають разом.
  - II. Елемент вбрання священика.
  - III. Частина голови.
  - IV. Запашна лікарська рослина.
  - V. Що не можна вживати у піст?
  - VI. Частина стопи.
- IV. Підсумок уроку.

«Мікрофон».

Ось ми і прийшли в царство Апострофа, навіть подружилися із цим графічним знаком. Закінчіть речення: «У мандрівці ми навчилися...».

V. Пояснення домашнього завдання.

1. Вивчити теоретичний матеріал §36.
2. Скласти 5–6 речень, які містять слова з апострофом або вправа 281.